

Alkoholipolitiikka tuontirajoitusten poistuessa

THOMAS KARLSSON – PIA MÄKELÄ – CHRISTOFFER TIGERSTEDT – ESA ÖSTERBERG

Haaste

Vuonna 2001 asukasta kohti laskettu alkoholin kulutus kohosi Suomessa noin 9 litraan. Tilastoitu kulutus oli 7,3 litraa ja tilastoimaton noin 1,7 litraa. Ekonometrisiin malleihin perustuvien ennusteiden mukaan alkoholin tilastoitu kulutus kasvaa vuosina 2002–2004 noin neljän prosentin vuosivauhdilla olettaen, että alkoholijuomien valmisteverot ja matkustajien alkoholintuonti pysyvät ennallaan (Leppänen & Österberg 2002). Näin ollen alkoholin kulutuksen voidaan arvella olevan vuoden 2004 alussa vähintään 10 litraa asukasta kohti.

Tammikuun alusta vuonna 2004 matkustajat saavat tuoda alkoholijuomia rajoituksetta omaan käyttöön muista Euroopan unionin jäsenmaista maksamatta niistä täällä veroja. Näillä näkymin Viro on toukokuussa 2004 Euroopan unionin jäsen. Nämä tosiasiat on suhteutettava kahteen seikkaan. Ensinnäkin Virossa Suomeen saapuu vuosittain laivoilla noin 2,5 miljoonaa suomalaista matkustajaa. Toiseksi Virossa alkoholijuomien hinnat ovat tällä hetkellä kirkkaiden viinosten noin viidennes tai neljännes Suomen hinnoista. Suomessa myytävät halvimmat viinit maksavat Virossa kaksi kolmannesta siitä, mitä ne maksavat meillä. Oluet maksavat noin kolmanneksen Suomen hinnoista (Korolainen 2002).

Alkoholijuomien hintaerot Suomen ja Viron välillä perustuvat pääasiassa eritasoisiin veroihin (Salo & al. 2002), joten vuonna 2004 Suomella näyttää olevan valittavanaan lähinnä huonoja vaihtoehtoja. Joko alkoholijuomien verotaso pidetään ennallaan ja annetaan alkoholijuomien matkustajatuonnin paisua tai matkustajien alkoholintuontia rajoitetaan laskemalla alkoholijuomien kotimaista hintatasoa siten, että alennetaan alkoholijuomien valmisteveroja, jolloin koti-

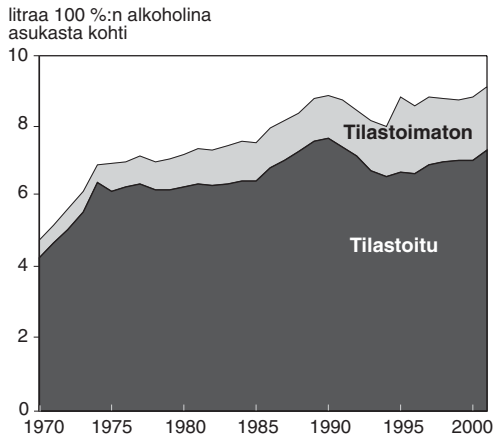
maassa myydyin alkoholin määrä lisääntyy. Kumpikin vaihtoehto johtaa sekä valtion alkoholitulojen alenemiseen että alkoholin kokonaiskulutuksen ja alkoholihaittojen kasvuun.

Kulutus ja haitat

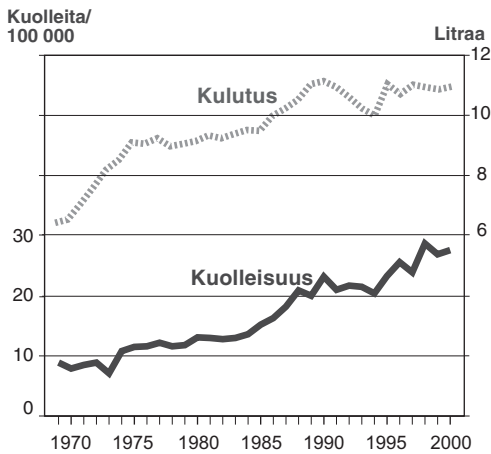
Vuoden 1969 alkoholilain ja keskiolutlain voimaantumisen yhteydessä alkoholin kokonaiskulutus (tilastoitu ja tilastoimaton) kohosi Suomessa noin kolmesta litrasta vuonna 1968 noin seitsemään litraan vuonna 1974 (kuvio 1). Alkoholin kulutus lisääntyi 1980-luvulla erityisesti vuosikymmenen viimeisinä vuosina. Talouslama pudotti alkoholin kulutuksen vuoden 1990 vajaan 9 litrasta noin 8 litraan vuonna 1994. Vuonna 1995 Venäjältä ja Virossa tuodun alkoholimäärän huomattava kasvu nosti alkoholin kokonaiskulutusta noin 10 prosentilla (Pehkonen & Österberg 1996). Vuodesta 1995 vuoteen 2001 alkoholin kokonaiskulutus on hieman lisääntynyt. Nousua on havaittavissa erityisesti kahden viime vuoden aikana. Kasvu on kohdistunut etenkin mietoihin viineihin. Myös oluen ja väkevien alkoholijuomien kulutus on kasvanut hivenen (Päihdetilastollinen vuosikirja 2002).

Euroopan maat ovat alkoholin kulutuksen kärkimaita maailmassa. Toisen maailmansodan jälkeen alkoholin kulutus oli Euroopassa kasvussa aina 1970-luvun puoliväliin saakka. Sen jälkeen kulutus on useimmissa maissa pysynyt kutakuinkin ennallaan. Välimeren viinimaissa alkoholin kulutus on kuitenkin ollut voimakkaassa laskussa (Leifman 2002). Esimerkiksi Ranskassa alkoholin kulutus on pudonnut viimeksi kuluneen puolen vuosisadan aikana noin 20 litrasta noin 10,5 litraan. Vuonna 2000 alkoholin tilastoitu kulutus oli Italiassa 7,5 litraa asukasta kohti. (World

Kuvio 1. Alkoholijuomien kokonaiskulutus 1970–2001, litraa 100 %:n alkoholina asukasta kohti

Kuvio 2. Alkoholin kokonaiskulutus (tilastoitu ja tilastoimaton, litroina 15 vuotta täyttänyttä väestöä kohti) ja alkoholikuolleisuus (100 000:ta henkilöä kohti)

Drink Trends 2002.) Nykyisten trendien jatkuesa Suomi voi Euroopan mittakaavassa hyvinkin nousta alkoholin kulutuksen kärkimaiden joukkoon tämän vuosikymmenen jälkipuoliskolla.

Erilaisia alkoholin kulutuksen aiheuttamia haittoja on runsaasti (Mäkelä 1999; Päihdetilastollinen vuosikirja 2002; Sosiaali- ja terveydenhuollon ..., 2001):

- Alkoholiin liittyviä kuolemia on vuosittain noin 3 000.
- Alkoholisairauksien hoitajaksoja on vuosittain yli 33 000 ja hoitopäiviä noin neljännesmiljoona.
- Katkaisuhoidoasemilla ja kuntoutuslaitoksissa

sa käy vuosittain 11 400 asiakasta ja hoitovuorokausia on 320 000.

- A-klinikoilla käy vuosittain 42 000 asiakasta ja käyntikertoja on 362 000.
- Asumispalvelut ja ensisuoajat tarjoavat vuosittain palvelujaan yli puolen miljoonan hoitovuorokauden verran.
- Lähes 9 000 työkyvyttömyyseläkkeessä esiintyy alkoholisairaus.
- Yhtenä tutkittuna päivänä alkoholiehtoisia asiointeja sosiaali- ja terveyspalveluissa oli 10 500; vuositasolla se tekisi 3,8 miljoonaa asiointia.
- Päihtyneiden säilöönottojen määrä hipoo 100 000:ta henkilöä vuodessa.

Haittatilastojen ulkopuolelle jäävät suurin osa alkoholin aiheuttamasta (perhe)väkivallasta ja huostaanotoista, lasten laiminlyönnit, riidat, työstä poissaolot jne. Alkoholihaittojen välittömiksi kustannuksiksi on arvioitu 0,5–0,7 miljardia euroa. Välillisten kustannusten suuruudeksi on arvioitu 2,4–4,4 miljardia euroa. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2002.)

Erilaisten alkoholihaittojen lukumäärä seuraa melko läheisesti alkoholin kokonaiskulutuksen muutoksia (kuvio 2; Edwards & al. 1996; Norström 2002). Myös tulevaisuudessa voimme odottaa, että haitat lisääntyvät suurin piirtein samassa suhteessa kuin kulutus. Esimerkiksi 20 prosentin kulutuksen lisäys voi lisätä alkoholiehtoisia asiointeja sosiaali- ja terveyspalveluissa noin parilla tuhannella päivässä eli vuositasolla yli 700 000:lla sekä alkoholiin liittyvien kuolemien määrää noin 600:lla vuodessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että liikenteessä kuolee vuosittain noin 400 suomalaista.

Eri väestöryhmien välillä voi esiintyä poikkeavaa kehitystä. Määrällisesti kulutus nousee eniten paljon kuluttavissa ryhmissä (Mäkelä & al. 2002). Jos alkoholi-juomien hinnat alenevat, kulutuksen ja haittojen voidaan odottaa nousevan eniten niissä ryhmissä, joissa korkea hinta on tähän asti tehokkaimmin vähentänyt kulutusta, eli pienituloisten ryhmissä ja nuorten keskuudessa.

Voimmeko toivoa alkoholin kulutuksen ja haittojen tähänastisen yhteyden muuttuvan niin, että kulutuksen noustessa haitat eivät lisääntyisikään samassa määrin? Periaatteessa tähän on kaksi mahdollisuutta. Haittojen kasvu voisi olla kulutuksen kasvua vähäisempää, jos kulutus jakaantuisi entistä tasaisemmin eli jos lähinnä pienkuluttajat lisääisivät kulutustaan. Tällaista kulutuksen olennaista tasaantumista ei kuitenkaan ole

Taulukko 1. Muista EU-maista ostettujen ja niistä veroja maksamatta Suomeen tuotavien alkoholijuomien enimmäismäärät litroina

	Väkevät alkoholijuomat	Välituotteet	Viinit	Olut	
1.1.1995 saakka	1 litra väkeviä alkoholijuomia ja 1 litra viiniä tai välituotteita tai 2 litraa viinejä tai välituotteita			2	
1.1.1995 alkaen	1	tai	3	5	15
1.1.1998 alkaen	1		3	5	15
1.11.2000 alkaen	1		3	5	32
1.1.2003 alkaen	1		3	5	64
1.1.2004 alkaen*	10		20	90	110

* Tuonti omaan käyttöön on rajoittamaton. Oheiset määrät matkustaja voi tuoda ilman todistustaakkaa juomien tulosta omaan käyttöön.

aiemmin missään tapahtunut. Esimerkiksi vuoden 1969 mittava alkoholin kulutuksen kasvu Suomessa oli suurinta jo aiemmin paljon juovien joukossa (Mäkelä & al. 2002).

Toinen mahdollisuus on, että juomatavat muuttuvat vähemmän haitalliseen ja vähemmän humalakeskeiseen suuntaan esimerkiksi niin, että viinin juominen aterioilla korvaa humalakulutusta. Tähän mennessä viinin juominen aterioilla onkin kasvanut melko paljon. Samanaikaisesti kuitenkin myös humalakulutus on ollut lisääntymään päin (Metso & al. 2002). Uudet juomatavat ovat siis pääasiassa tulleet entisten lisäksi eivätkä niiden tilalle. Niin kauan kuin tämä kehitys jatkuu, ei haittojen kasvu voi jäädä kovin kaus kulutuksen kasvusta.

Vuoden 2004 vaikutus

Toistaiseksi suurin yksittäinen muutos matkustajien oikeudessa tuoda verotta ulkomailta ostettuja alkoholijuomia tapahtui vuoden 1995 alussa, kun oluen tuontikiintiö sekä EU-maista että kolmansista maista (Viro ja Venäjä) nostettiin 2 litrasta 15 litraan. Vuoden 1995 jälkeen matkustajien oikeutta tuoda alkoholijuomia EU-maista on lisätty vain oluen osalta (taulukko 1). Vuoden 2004 alussa kaikkia juomaryhmiä koskevat säännökset muuttuvat dramaattisesti kertaheitolla.

Tuontikiintiöiden kohoaminen ja alkoholin tuontiin oikeuttavan aikarajoituksen poistaminen lisäsivät matkustajien alkoholintuontia erittäin voimakkaasti vuonna 1995. Kun oluen matkustajatuonti oli 4,5 miljoonan litran luokkaa vuonna 1994, se nousi 1990-luvun puolivälissä

noin 30 miljoonan litran vuositasolle. Myös väkevien alkoholijuomien, viinien ja välituotteiden matkustajatuonti kaksinkertaistui (Österberg 2002a).

Alkoholin tuonnin kytkeminen uudelleen matkan kestoon kolmansista maista (Venäjä ja Viro) toukokuussa 1996 pysäytti alkoholintuonnin kasvun. Sen jälkeen matkustajien alkoholintuonti on ollut hieman alenemaan päin. Vuosiin 1995 ja 1996 verrattuna oluen matkustajatuonti on vähentynyt noin kymmenen prosenttia, kun väkevien alkoholijuomien, viinien ja välituotteiden matkustajatuonti on vähentynyt noin neljänneksen (Österberg 2002a).

Jos Viro hyväksytään EU:n jäseneksi 1.5.2004, tulee verottoman alkoholin tuontimahdollisuus koskemaan siitä päivästä alkaen myös Viroa.

Seuraavaksi esitämme kaksi vaihtoehtoista reagoititapaa laskuesimerkin muodossa. Esimerkimme ovat eräänlaisia ääripäiden vaihtoehtoja ja koskevat vain Virossa Suomeen suuntautuvaa matkustajien alkoholintuontia. Laskelman ulkopuolelle jäävät matkustajien alkoholintuonti EU:n jäsenmaista lentoteitse (mm. Välimeren ryhmämatkat) sekä maitse ja meritse esimerkiksi Tanskasta ja Saksasta. Viron esimerkki on kuitenkin dramaattisin ja osoittaa parhaiten, minkälaisista valinnoista alkoholijuomien valmisteveroista päätettäessä on kyse.

Alkoholiveroja ei alenneta

Ensimmäinen vaihtoehto lähtee siitä, että nykyiset alkoholiverot jäävät ennalleen. Jos oletetaan, että tämän seurauksena joka toinen Virossa palaava suomalainen (1,25 miljoonaa henkilöä) toisi täyden lastin väkeviä alkoholijuomia eli 10 lit-

raa nykyisen sallitun 1 litran sijasta, lisääntyisi väkevien alkoholijuomien tuonti vuositason 9 x 1,25 miljoonaa litraa eli 11,25 miljoonaa litraa. Tämä vastaa noin yhtä litraa 100 %:n alkoholina asukasta kohti.

Oletetaan edelleen, että nykyisten 2,5 miljoonan matkustajan lisäksi 0,5 miljoonaa suomalaista lähtisi vuosittain erityiselle alkoholien hankintamatkalle autoineen ja toisi palatessaan 10 litraa väkeviä alkoholijuomia (100 %:n alkoholina 2–4 miljoonaa litraa riippuen juomien väkevyydestä), 4 laatikkoa viiniä (100 %:n alkoholina 2,2 miljoonaa litraa) ja 6 laatikkoa olutta (100 %:n alkoholina 1,2 miljoonaa litraa). Tämä lisäisi alkoholijuomien tuontia 5,5–7,5 miljoonalla litralla 100 %:n alkoholina; tämä on 1–1,5 litraa asukasta kohti.

Kahden ensimmäisen oletuksen mukaan matkustajien alkoholintuonti lisääntyisi määrällä, joka vastaa 2–2,5:tä litraa 100 %:n alkoholia asukasta kohti. Oletetaan lopuksi, että puolet tästä tuonnista olisi lisäkulutusta ja puolet korvaisi Suomessa tehtyjä ostoksia. Silloin kokonaiskulutuksen lisäys olisi noin yksi litra eli 10 prosentin luokkaa ja alkoholien kulutus nousisi 11 litraan. Samalla kotimainen vähittäismyynti vähenisi vajaa 20 prosenttia ja valtion alkoholitulot pienensivät noin 20 prosenttia.

Alkoholiverot puolitetaan

Jos matkustajien alkoholintuonin kasvu haluttaisiin ehkäistä, olisi alkoholijuomien hintojen alentumista tuettava huomattavilla veronalennuksilla. Nykyisten alkoholijuomien valmisteverojen puolittaminen johtaisi väkevien alkoholijuomien hintojen noin 40 prosentin, viinien hintojen noin 15 prosentin ja oluen hintojen noin 25 prosentin alenemiseen.

On hyvinkin mahdollista, ettei näinkään suuri hintojen aleneminen estäisi matkustajatuonin kasvua. Olettaen kuitenkin, että matkustajatuonti jäisi vuoden 2003 tasolle, hinnanalennus kasvattaisi kotimaan vähittäismyyntiä arviolta noin 1,5 litraa 100 %:n alkoholia asukasta kohti eli noin 25 prosenttia. Alkoholien kokonaiskulutus lisääntyisi noin 15 prosenttia 11,5 litraan 100 %:n alkoholia asukasta kohti ja valtion alkoholitulot alenisivat noin 40 prosenttia.

Nämä kaksi laskuesimerkkiä puhuvat sen puolesta, että alkoholihaittojen minimoinnin ja valtion keräämien alkoholiverojen maksimoinnin kannalta verojen pitäminen nykyisellä korkealla

tasolla olisi perusteltua. Veronalentamisvaihtoehtoon verrattuna tämä ratkaisu on kuitenkin ongelmallinen esimerkiksi seuraavista syistä:

- Alkoholielinkeinojen työllistävä vaikutus heikkenisi Suomessa.
- Matkustajien toimesta tapahtuva alkoholijuomien, osin Suomessa valmistettujen, kuljettaminen Virossa Suomeen rasittaisi ympäristöä ja olisi tehotonta resurssien käyttäessä.
- Laaja alkoholien tuonti aiheuttaisi erilaisia lieveilmiöitä, joihin viranomaiset joutuisivat puuttumaan.
- Eteläsuomalaiset ja pohjoissuomalaiset olisivat eri asemassa suhteessa halpoihin virolaisiin alkoholijuomiin.
- Alkoholien tuonin yhteydessä matkustajat saattaisivat tuoda Virossa lisääntyviä määriä muitakin hyödykkeitä.
- Pullojen ja pakkausten palautusjärjestelmien toimivuus heikkenisi.

Alkoholiongelmiin poliittinen paino

Vuoden 2004 mukanaan tuomat muutokset asettavat uusia lähtökohdita tulevaisuuden alkoholipoliitikalle:

- Alkoholien kulutus tulee vuodesta 2004 olemaan selvästi nykyistä suurempi.
- Alkoholiiin liittyvät sosiaaliset ja terveydelliset haitat lisääntyvät olennaisesti tulevina vuosina.
- Painet päihdepalveluista vastuussa olevia kuntia kohtaan tulevat kasvamaan. Jos kunnat säilyttävät nykyisen palvelutasonsa, kuntien alkoholienot tulevat lähivuosina lisääntymään huomattavasti.

Alkoholipoliittinen rakennemuutos jatkuu

Vuoden 2004 ratkaisut ovat jatkoa Suomen EU-vetoiselle alkoholipoliittiselle rakennemuutokselle, joka käynnistyi 1990-luvulla. Tavallisen kansalaisen näkökulmasta alkoholipoliittikan viime vuosien muutokset eivät välttämättä ole olleet kovin näkyviä. Suomalainen alkoholin kuluttaja ostaa edelleen viininsä ja viinansa vähittäismyyntin yksinoikeudella varustetuista Alkon myymälöistä. Hänen ostamiensa juomien hintoihin EU ei ole vaikuttanut nimeksikään.

Tosiasia kuitenkin on, että alkoholipoliittikan kentällä on tapahtunut perinpohjainen uusjako vuodesta 1995 alkaen (Sulkunen & al. 2000). Alkoholien saatavuus on lisääntynyt, alkoholipoliiti-

kan hallintoa on muutettu, alkoholin tuotanto ja kauppa ovat yksityistyneet ja kansainvälistyneet (Österberg 2002b). Muuttunutta tilannetta kuvaavat seuraavat esimerkit:

- Alkoholin tuotanto-, tuonti-, vienti- ja tukumyymntimonopolit on purettu.
- Kaksi suurinta panimoyritystä on siirtynyt ulkomaiseen omistukseen.
- Vanhan, keskitetyn alkoholihallinnon tilalle on luotu hallintorakenne, joka edelleen hakee muotoaan.
- Juominen julkisella paikalla on sallittu.
- Anniskelulupien myöntämisessä on luovuttu sosiaalisesta tarveharkinnasta.
- Alle 22-prosenttisten alkoholijuomien mainonta on sallittu.
- Alle 4,7-prosenttisiä siiderijuomia on alettu myydä elintarvikeliikkeissä; keskiolut ja siideri ovat ilmestyneet kioskien ja huoltoasemien hyllyille.
- Alkon myymälöiden määrä on kasvanut, ja ne on siirretty markettien ja tavaratalojen yhteyteen ja sisälle; aukioloaikoja on pidennetty.
- Alko on avannut noin 150 uutta tilauspalvelupistettä.

• Anniskeluravintoloiden lukumäärä on lisääntynyt, ja niiden aukioloaikoja on pidennetty. Muutosten keskellä verot ja hinnat ovat pysyneet lähes ennallaan. Juuri niihin vuoden 2004 muutokset tulevat vaikuttamaan.

Samanaikaisesti alkoholipolitiikkaan liittyvä kansalaistoiminta on kokenut oman rakennemuutoksensa (Warpenius 2002). Puolivaltiollinen raittiusjärjestötoiminta liukeni 1980-luvulla yleiseksi terveyden edistämisen toiminnaksi. Vuonna 1996 raittius toiminnan valtakunnallinen kattojärjestö lakkautettiin ja osa toiminnasta siirrettiin vastaperustettuun Terveyden edistämisen keskukseseen. Keskuksen tehtävänä on mm. vapaaehtoisjärjestöjen projektien raha-anomusten hallinnointi.

Toinen merkittävä alkoholivalistuksesta ja -tiedotuksesta vastaava taho, Alko, luopui hättävälisluokastaan vuonna 1996. Osa toiminnasta liitettiin Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmään. Ryhmä on suuntautunut kuntien ehkäisevän päihdetyön kehittämiseen ja on vastuussa kunnista tulevien projektianomusten hallinnoinnista. (Karlsson 2001.)

Valtakunnantasoista paikallisen ehkäisevän päihdetyön seuranta ei enää ole. Yksinapaisesta järjestelmästä, jossa sosiaali- ja terveystieteiden

ehkäisevän päihdetyön osasto toimi keskuksena, on siirrytty moninapaiseen hallinnointiin, jossa esimerkiksi urheilu-, nuoriso- ja vanhempainjärjestöt sekä alueelliset osaamiskeskukset ovat aktivoituneet ehkäisevässä päihdetyössä. Uutena piirteenä on lisäksi kansainvälisen rahoituksen mukaantulo (esim. Euroopan sosiaalirahasto). Minikään tahon tehtävänä ei kuitenkaan ole yleiskuvan luominen projektien määrästä ja sisällöstä – tuloksista puhumattakaan. Joillakin paikkakunnilla ja alueilla on meneillään paljon toimintaa, toisilla ei mitään.

Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmä on Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman 2000–2003 mukaisesti pystyttänyt kunta-perustaisen päihdeyhdyshenkilöiden verkoston. Verkostolla on ratkaistavanaan useita ongelmia: kuntien suuri määrä ja erilaisuus uhkaavat tehdä verkoston hallitsemattomaksi, yhdyshenkilöt toimivat lähinnä oman toimensa ohella ja päihdeky symykset eivät itsessään aktivoi kuntalaisia.

Poliittinen kiinnostus alkoholiasioihin

Uusimmissa kansallisissa terveysohjelmissa alkoholiongelmat on nostettu aitiopaikalle:

- Kansallinen projekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi toteaa, että ”suomalaisen pahin yksittäinen terveysongelma on nyt ja lähitulevaisuudessa alkoholi” (Kansallinen ..., 2002, 1).

- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa 2000–2003 (valtioneuvoston päätös) kiinnitetään erityistä huomiota päihdeongelmien ehkäisyyn (Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma ..., 2000, 19).

- Nuorten päihteiden käytön vähentäminen on yksi valtioneuvoston periaatepäätöksen eli Terveys 2015 -ohjelman viidestä keskeisestä tavoitteesta (Terveys 2015, 2001, 15).

Paperilla nämä ohjelmat luovat edellytyksiä järjestelmällisen alkoholipolitiikan ja ehkäisevän päihdetyön kehittämiseen. Ohjelmanjulistus on kuitenkin eri asia kuin poliittinen tahto ja operatiivinen valmius. Valtakunnan tason politiikassa alkoholin kulutukseen liittyvät ongelmat ovat ohjelmallisista lausumista huolimatta toisen luokan kysymyksiä. Niin hallituksen, eduskunnan kuin yksittäisten poliittisten puolueiden panostus alkoholikysymyksiin on ollut heikkoa.

Vuodesta 1995 valtakunnan alkoholipoliittinen suunnittelu ja operatiivinen toimeenpano ovat tapahtuneet kansallisten alkoholiohjelmien muo-

dossa. Panostus sekä ensimmäiseen (1996–2000) että toiseen (2001–2003) ohjelmaan on kuitenkin ollut silmiinpistävä vaatimatonta. Huomattavaa on, että kummatkin ohjelmat ovat olleet poliittiselta statukseltaan ainoastaan ”esityksiä” ohjelmiksi, joita valtioneuvosto ei ole ottanut nimiinsä. Valtioneuvoston tuorein kokonaisvaltainen alkoholipoliittinen kannanotto on peräti seitsemän vuotta vanha (Ajankohtaisia ..., 1996).

Nykyistä kansallista alkoholiohjelmaa uudistetaan vuonna 2003. Edellä selostettuja muutospainetta ajatellen uuden ohjelman valmisteluun,

sen täytäntöön panoon ja resursseihin kannattaisi kiinnittää erityistä huomiota. Siinä yhteydessä ei sovi myöskään unohtaa, että alkoholikaupan vapautuminen ei pysähdy siihen, että EU:n säännökset toteutuvat täydellä voimallaan vuonna 2004. Prosessi saanee jatkonsa taloudellisen globalisaation edetessä. Käynnissä olevat GATS-neuvottelut (General Agreement on Trade in Services) saattavat puuttua jäljellä oleviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin, kun monikansalliset toimijat pyrkivät vaikuttamaan Suomen alkoholiloihin.

KIRJALLISUUS

- AJANKOHTAISIA ALKOHOLIPOLIITTISIA KYSYMYKSIÄ. Hallituksen iltakoulu 27.3.1996. Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisematon muistio
- EDWARDS, GRIFFITH & ANDERSON, PETER & BABOR, THOMAS F. & CASSWELL, SALLY & FERRENCE, ROBERTA & GIESBRECHT, NORMAN & GODFREY, CHRISTINE & HOLDER, HAROLD D. & LEMMENS, PAUL & MÄKELÄ, KLAUS & MIDANIK, LORRAINE T. & NORSTRÖM, THOR & ROMELSJÖ, ANDERS & ROOM, ROBIN & SIMPURA, JUSSI & SKOG, OLE-JØRGEN & ÖSTERBERG, ESA: Alkoholipolitiikka ja yhteinen hyvä. Alkoholitutkimussäätiö ym. Helsinki: Edita, 1996
- KANSALLINEN PROJEKTI TERVEYDENHUOLLON TULEVAISUUDEN TURVAAMISEKSI. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002: 3. Helsinki 2002
- KARLSSON, THOMAS: Onks' tietoo? Arviointi kansallisen alkoholiohjelman toimeenpanosta, S. 45–84. Teoksessa: 2000-luvun alkoholiohjelma. Yhteistyötä ja vastuuta. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2000: 29. Helsinki 2001
- KOROLAINEN, ARJA: Viron EU-jäsenyyden vaikutukset – tilannekatsaus. Julkaisematon käsikirjoitus 18.12.2002
- LEIFMAN, HAKAN: Trends in population drinking. P. 49–81. In: Norström, Thor (ed.): Alcohol in postwar Europe. Consumption, drinking patterns, consequences and policy responses in 15 European countries. Stockholm: National Institute of Public Health, 2002
- LEPPÄNEN, KALERVO & ÖSTERBERG, ESA: Alkoholien kulutuksen joustot ja kulutusennuste vuosille 2002–2004. Aiheita 23/2002. Helsinki: Stakes, 2002
- METSO, LEENA & MUSTONEN, HELI & MÄKELÄ, PIA & TUOVINEN, EEVA LIISA: Suomalaisten juomatavat vuonna 2000. Taulukkoraportti vuoden 2000 tutkimuksen perustuloksista ja vertailuja aiempiin juomatapatutkimuksiin. Aiheita 3/2002. Helsinki: Stakes, 2002
- MÄKELÄ, PIA: Alkoholiiin liittyvät kuolemat. Yleisyys ja yhteys sukupuoleen ja sosioekonomiseen asemaan. Tutkimuksia 105. Helsinki: Stakes, 1999
- MÄKELÄ, PIA & ROSSOW, INGEBORG & TRYGGVESSON, KALLE: Who drinks more and less when policies

- change? The evidence from 50 years of Nordic studies. P. 17–70. In: Room, Robin (ed.): The effects of Nordic alcohol policies. What happens to drinking and harm when alcohol controls change? NAD publication No. 42, Helsinki: NAD, 2002
- NORSTRÖM, THOR (ed.): Alcohol in postwar Europe. Consumption, drinking patterns, consequences and policy responses in 15 European countries. Stockholm: National Institute of Public Health, 2002
- PEHKONEN, JUHANI & ÖSTERBERG, ESA: Turistialkoholien tuonti Suomeen vuonna 1995. Alkoholipolitiikka 61 (1996): 2, 110–122
- PÄIHDETILOSTOLLINEN VUOSIKIRJA 2002. Alkoholien ja huumeet. Helsinki: Stakes, 2002
- SALO, MAIJA & RUOTSALAINEN, JUSSI & TÄHTELÄ, SAINI & ÖSTERBERG, ESA: Alkoholijuomien hinnat Suomessa ja Pohjois-Saksassa. Alkoholijuomien vähittäishintojen seurantahankkeen raportti. Julkaisematon käsikirjoitus 2002
- SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TAVOITE- JA TOIMINTAOHJELMA 2000–2003. TATO:n ensimmäinen vuosi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 17. Helsinki 2000
- SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TILASTOLLINEN VUOSIKIRJA 2001. Sosiaaliturva 2001: 4. Helsinki: Stakes, 2001
- SULKUNEN, PEKKA & SUTTON, CAROLINE & TIGERSTEDT, CHRISTOFFER & WARPENIUS, KATARIINA (eds.): Broken spirits. Power and ideas in Nordic alcohol control. NAD publication No. 39. Helsinki: NAD, 2000
- TERVEYS 2015. Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 4. Helsinki 2001
- WARPENIUS, KATARIINA: Kuka ottaisi vastuun? Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja 270. Helsinki: Stakes, 2002
- WORLD DRINK TRENDS 2002. Henley-on-Thames: Productschap Voor Gedistilleerde Dranken, 2002
- ÖSTERBERG, ESA: Onko vuosi 2004 kohtalokas alkoholiveroillemme? Yhteiskuntapolitiikka 67 (2002): 3, 234–244. 2002a
- ÖSTERBERG, ESA: Alkoholipolitiikan murros 1990-luvulla. S. 230–248. Teoksessa: Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2002. Jyväskylä: Stakes, 2002. 2002b.